

Vesna Vučinić
OSNOVI TIFLOLOGIJE

Beograd, 2014.

Vesna Vučinić
OSNOVI TIFLOLOGIJE

Izdavač
Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju –
Izdavački centar (ICF)

Za izdavača
Prof. dr Jasmina Kovačević, dekan

Glavni i odgovorni urednik
Prof. dr Mile Vuković

Recenzenti
dr Stanika Dikić, redovni profesor Univerziteta u Beogradu - Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, u penziji
dr Branka Eškirović, vanredni profesor Univerziteta u Beogradu - Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Lektura i korektura
Tamara Nedeljković

Dizajn korica
mr Boris Petrović

Kompjuterska obrada teksta
Biljana Krasić

Štampa: Planeta print, Beograd

Tiraž: 300

ISBN 978-86-6203-046-7

© Preštampavanje, umnožavanje i kopiranje nije dozvoljeno

Odlukom Nastavno-naučnog veća Univerziteta u Beogradu – Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju br. 3/9 od 28.02.2014. godine, usvojene su recenzije univerzitetskog udžbenika doc. dr Vesne Vučinić „Osnovi tiflogije“.

Vesna Vučinić

OSNOVI TIFLOLOGIJE

Beograd, 2014.

Sadržaj

I TIFLOGIJA – POJAM, PREDMET I ZADACI	11
PREDMET I ZADACI TIFLOGIJE	13
TIFLOGIJA U SISTEMU NAUKA.....	14
ISTORIJSKI RAZVOJ TIFLOGIJE	17
Ukratko o nekim poznatim slepim ljudima koji su rođeni između XIV i XIX veka	19
PRVE ŠKOLE ZA SLEPE	21
FAZE RAZVOJA TIFLOGIJE	22
RAZVOJ PISMA ZA SLEPE I BRAJEVO PISMO.....	26
MAŠINE ZA PISANJE BRAJEVIM PISMOM.....	32
BRAJEVA TABLA	34
REHABILITACIJA – MODELI OMETENOSTI.....	35
Strukturni elementi rehabilitacije	37
Cilj rehabilitacije	38
Elementi rehabilitacije osoba sa oštećenjem vida – Evropski savez slepih	39
REZIME	41
PITANJA ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	43
LITERATURA.....	44
II DEFINISANJE OŠTEĆENJA VIDA	47
DEFINICIJA I KLASIFIKACIJA OŠTEĆENJA VIDA – SVETSKA ZDRAVSTVENA ORGANIZACIJA	48
DEFEKTOLOŠKA DEFINICIJA OŠTEĆENJA VIDA	50
DEFINICIJA OŠTEĆENJA VIDA – PRIMARNI PUT UPOZNAVANJA OKOLINE ...	51
HETEROGENOST POPULACIJE SA OŠTEĆENJEM VIDA	55
REZIME	58
PITANJA I ZADACI ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	59
LITERATURA.....	59
III VID I VIZUELNE FUNKCIJE	61
GRAĐA ČULA VIDA, OSNOVNI PODACI.....	61
Delovi oka, podela po funkcijama	64
Mehanizam provođenja u procesu viđenja	64

PREDUSLOVI VIĐENJA I VIZUELNE PERCEPCIJE	67
Definicija vida	67
Od čega zavisi kako vidimo?	68
VIZUELNE FUNKCIJE – PROCENA I POREMEĆAJI.....	69
Šta su vizuelne funkcije ili funkcije vida?	69
Šta je vizuelno funkcionisanje ili funkcionalni vid?	71
OŠTRINA VIDA I CENTRALNI VID.....	75
PROCENA OŠTRINE VIDA NA DALJINU.....	75
OPŠTE PREPORUKE ZA PROCENU OŠTRINE VIDA NA DALJINU	78
PROCENA OŠTRINE VIDA NA BLIZINU.....	79
PROCENA OŠTRINE VIDA KOD DECE SA SMETNJAMA I OŠTEĆENJIMA.....	81
Testovi i posmatranje ponašanja.....	81
PROCENA VIZUELNIH FUNKCIJA KOD DECE SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU (IO)	82
NEKE KARAKTERISTIKE DECE SA VIŠESTRUKOM OMETENOŠĆU (IO I OŠTEĆENJE VIDA) I TRETMAN	86
Kako možemo pomoći deci sa IO i oštećenjem vida?	86
PROCENA OŠTRINE VIDA KOD DECE SA MOTORIČKIM POREMEĆAJIMA.....	89
Šta može da olakša proces procene?	90
Na koji način možemo pomoći deci sa cerebralnom paralizom i oštećenjem vida?.....	92
PROCENA VIDA KOD DECE SA OŠTEĆENJEM SLUHA.....	94
PROCENA VIDA I VIZUELNIH FUNKCIJA KOD DECE SA KORTIKALnim OŠTEĆENJEM VIDA	96
PERIFERNI VID – VIDNO POLJE	100
OSETLJIVOST NA SVETLOST.....	102
KOLORNI VID	103
BINOKULARNI VID	103
AKOMODACIJA	104
REZIME	105
PITANJA I ZADACI ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	107
LITERATURA.....	108
IV RAZVOJ VIDA	113
DETEKCIJA OŠTEĆENJA VIDA	115
Šta uzrokuje oštećenje vida?	115
Značaj detekcije za uključivanje u tretman	119
PREVALENCIJA OŠTEĆENJA VIDA	120

UČESTALOST OBOLJENJA KAO UZROK OŠTEĆENJA VIDA	123
Učestalost oštećenja vida u Srbiji.....	124
REZIME	126
PITANJA I ZADACI ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	127
LITERATURA.....	127
V UTICAJ OŠTEĆENJA VIDA NA RAZVOJ – HENDIKEPIRAJUĆI EFEKTI OŠTEĆENJA VIDA.....	129
ULOGA VIDA U RAZVOJU.....	130
UTICAJ OŠTEĆENJA VIDA NA RAZVOJ	132
OŠTEĆENJE VIDA I KOGNITIVNI RAZVOJ	133
Opšte preporuke za unapređenje kognitivnog razvoja dece sa oštećenjem vida	137
VIZUELNO OPAŽANJE SLABOVIDIH.....	138
ULOGA VIDA U GOVORNO-JEŽIČKOM RAZVOJU	140
ULOGA VIDA U OSTVARIVANJU NEVERBALNE KOMUNIKACIJE	144
SOCIJALNE VEŠTINE I OŠTEĆENJE VIDA	146
Socijalni faktori i razvoj dece sa oštećenjem vida	151
UTICAJ OŠTEĆENJA VIDA NA MOTORIČKI RAZVOJ	154
Problemi motoričkog razvoja i intervencije.....	157
ORIJENTACIJA I KRETANJE OSOBA SA OŠTEĆENJEM VIDA	158
KOMPENZACIJA OŠTEĆENIH FUNKCIJA VIDA.....	161
UZROCI OŠTEĆENJA VIDA, KARAKTERISTIKE I PREPORUKE ZA PRILAGOĐAVANJE OKOLINE I MATERIJALA	163
REFRAKCIJA I REFRAKCIONE ANOMALIJE	164
Kratkovidost – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	165
Dalekovidost – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	167
Astigmatizam – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	168
POREMEĆAJI OKULOMOTORNE RAVNOTEŽE.....	169
Strabizam – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	169
OBOLJENJA I OŠTEĆENJA OKA.....	171
Katarakta – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	171
Glaukom – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala.....	173

Prematurna retinopatija – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	174
Albinizam – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	175
OBOLJENJA OČNOG ŽIVCA	177
Atrofija optičkog živca – karakteristike i preporuke za prilagođavanje okoline i materijala	177
REZIME	179
PITANJA I ZADACI ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	181
LITERATURA.....	182
VI SPECIFIČNI OBRASCI PONAŠANJA OSOBA SA OŠTEĆENJEM VIDA	193
BLINDIZMI	193
BLINDIZMI – TEORIJE.....	196
POVEZANOST BLINDIZAMA SA OKOLOSTIMA I OBOLJENJEM KAO UZROKOM OŠTEĆENJA VIDA	199
BLINDIZMI – PREPREKA ZA SOCIJALIZACIJU I UČENJE ILI MEHANIZAM ADAPTIVNOG PONAŠANJA.....	201
VERBALIZMI.....	203
DEFINICIJE VERBALIZAMA	203
VERBALIZMI – PREGLED ISTRAŽIVANJA.....	204
REZIME	209
PITANJA I ZADACI ZA PROVERU ZNANJA I DISKUSIJU	211
LITERATURA.....	212
Prilog 1	217
INDEKS POJMOVA.....	219
INDEKS IMENA.....	223

*„Najbolje i najlepše stvari na svetu ne možemo ni da vidimo ni da dotaknemo.
Njih nosimo u srcu.“*

Helen Keler

I TIFLOLOGIJA – POJAM, PREDMET I ZADACI

Cilj poglavlja je da čitaoca upozna sa pojmom, predmetom i zadacima tiflogije i njenom povezanošću sa drugim naukama. Takođe, pojam rehabilitacije, modeli ometenosti i istorijski razvoj tiflogije deo su ovog poglavlja.

Tiflogija (tiflos – slep i logos – nauka) je nauka koja proučava specifičnosti razvoja i rehabilitacije osoba sa oštećenjem vida. Iako bi se na osnovu etimologije moglo zaključiti da je reč o nauci koja se isključivo bavi slepoćom i slepićem, savremena tiflogija se bavi i pitanjima razvoja i rehabilitacije slabovidih osoba. To je u skladu sa opšteprihvaćenom pojmom da razvoj znanja, tokom određenog perioda, često vodi ka tome da se nova saznanja smeštaju pod okrilje starih termina, odabranih tako da pokrivaju samo dotadašnje iskustvo. Treba napomenuti da ponekad taj terminološki okvir može delovati suviše skučeno za uključivanje novih znanja i može voditi ka nepreciznosti u stručnoj komunikaciji, što je uslovljeno promenama metodološke i konceptualne prirode.

Tiflogija, kroz metodološki korektno dizajnjirana istraživanja, traži odgovore na pitanje kako oštećenje vida utiče na razvoj i funkcionisanje osoba sa oštećenjem vida. U prvom redu razmatra uticaj oštećenja vida na razvoj uopšte, kao i na pojedine razvojne domene (saznajni, socijalni i emocionalni, motorički, razvoj govora), pri čemu se ne sme gubiti izvida da „dete nije puki zbir kompetencija iz različitih domena (intelektualnog, socijalnog itd.), već je dete uvek celovito biće, tj. razvoj deteta u jednom domenu ne može dobro da se razume ako se ne uzme u obzir razvoj svih drugih kompetencija i sredine u kojoj se dete razvija“ (Baucal, 2012: 12). Pored toga, proučava i mehanizme – na koji način socijalna sredina utiče na razvoj deteta sa oštećenjem vida, odnosno, zaštitne faktore i rizike koji su sastavni deo primarnog oštećenja i zaštitne mehanizme i rizike koji su rezultat karakteristika i delovanja okruženja. Dakle, imajući u vidu da je uticaj senzornih ograničenja, uzrokovanih oštećenjem ili gubitkom vida, praćen nizom činilaca, koji mogu biti biološke, psihološke i socijalne prirode i koji mogu delovati na razvoj kao ometajući faktor ili biti pokretač formiranja i razvoja kompenzatornih mehanizama, u istraživanjima, i posledično u kreiranju tretmana, moramo voditi računa o njihovim efektima.